

DISCOURSE MARKERS AND THE ARGUMENTATIVE DISCOURSE

Aurelia Nicoleta Pavel (Dicu), PhD Candidate, University of Bucharest

Abstract: Argumentation has been a constant preoccupation of philosophers along the centuries since Aristotle. The emergence of discourse analysis as a new discipline turned the perspective on human communication parsing from a philosophico-rhetorical basis to a linguistic one. As Anscombe and Ducrot stated, even if in a somehow extreme manner, arguing is a central element within the information exchange mechanism and, implicitly, the social interaction. Therefore, in the attempt of giving an account of how the discourse organizes on argumentative ground, the analysis of the discourse markers, the role of which is mainly (but not the only one) of assuring its cohesion and coherence, disclosed a tight relation between these lexical expressions, discourse concatenation and the intentions behind speaker's utterances. After necessary review of the main theoretical models about the matter, we have selected from Romanian journals some representative examples from our point of view for further analysis with the purpose of pointing up these relations and their importance in assembling the argumentative discourse.

Keywords: argumentation, relevance, discourse analysis, discourse markers, argumentative structure, argumentative scales, procedural encoding.

I. Preambul teoretic

Teoria argumentării își are rădăcinile în tradiția antică a retoricii ca instrument de exercitare a drepturilor democratice în disputele juridice prin exprimarea liberă a opiniilor în vederea demonstrării competenței și obținerii adeziunii auditoriului. Aceasta, însă, avertizează Platon în *Gorgias* nu înseamnă neapărat cunoașterea adevărului ci se sprijină pe prezentarea argumentelor ca fiind verosimile și în forma în care publicul să le perceapă ca fiind posibile conform opiniei generale sau a bunului simț. Se afirmă astfel natura procesului argumentativ care, deși imperfect pentru scopul vizat, reprezintă o etapă necesară în atingerea acestuia. Se scriu tratate și ia naștere astfel *ars rhetorica*, ca o confirmare a rolului social pe care îl îndeplinește: instrument în administrarea dreptății. Deși contestată, considerată artificioasă, lipsită de sinceritate, imorală, proliferarea ei nu e altceva decât dovada naturii polemice a ființei umane, în care impunerea punctului de vedere depășește granițele noțiunilor de just / injust. Pentru a combate un orator este nevoie de un altul familiarizat cu subterfugiile retoricii pentru a-i demonta celui dintâi discursul. O confruntare în acest plan poate scoate la iveală erorile de raționament, manipulările, demagogia, sofistica putând astfel servi în cele din urmă la aflarea adevărului.

Diferențierea genurilor discursului retoric în juridic, deliberativ și epidictic a contribuit la disoluția retoricii. Primelor două li se recunoștea statutul de *Ars persuandi*, pe când cel din urmă prin confuzia obiectului discursului (frumosul și binele) cu estetica lui ajunge să fie perceput ca *ars orandi*¹. Retorica va pierde astfel teren, genul juridic și deliberativ fiind anexate filozofiei și dialecticii, iar cel epidictic literaturii², care, punând

¹Cicero și Quintiliano pun pe primul loc *elocutio* (alegerea cuvintelor adecvate) preocupându-se în primul rând de stil: „Trebuie să modelăm tipul oratorului perfect și al elocinței supreme. Deoarece numai prin acest lucru, prin stil, învinge, așa cum îl arată chiar numele, și toate celelalte rămân în umbră. Căci n-a fost numit “inventator” (de la *inventio*), nici “compozitor” (de la *dispositio*), nici “actor” (de la *actio*) cel ce le întrunește pe toate, ci în grecește “retor”, în latină elocvent, după elocuțiune. Într-adevăr, fiecare din toate celelalte lucruri ce se găsesc în orator își poate revendica o anume parte: dar puterea supremă a cuvântului, adică elocuțiunea, îi este acordată numai lui” (Cicero, 1973c: XIX, 61)

² Perelman și Olbrechts-Tyteca (2012: Cadrele argumentării,66)

accentul pe formă în detrimentul conținutului, duce treptat la căderea în dizgrație a acesteia ca artă a minciunii, a manipulării publicului prin argumente iraționale, emoționale, induceri în eroare.

Recuperarea sensului clasic al retoricii le-o datorăm lui **Perelman și Olbrechts-Tyteca** care în lucrarea *La nouvelle rhétorique. Traité de L'Argumentation* (1958), resping raționalismul formal de tip cartezian ce se impusese în ultimele trei secole, decizându-se de extremismul acestuia căci mutila rațiunea însăși făcând-o ‘total incompetentă în domeniile care scapă calculului’. Stabilesc astfel bazele unei logici a argumentelor non-formale, întrucât raționaliștii pozitiviști partizani ai demonstrației analitice tributare necesarului și evidenței³ și relativiiștii antiraționaliști deopotrivă aduceau o ‘limitare indusă și perfect nejustificată a domeniului în care intervine facultatea noastră de a raționa și de a demonstra’. „Obiectul acestei teorii este studierea tehnicilor discursive care permit provocarea sau creșterea adeziunii spiritelor la tezele în legătură cu care li se cere asentimentul.” Renaște astfel o *artă* de mult pierdută, o tradiție seculară în care ‘dialectica, concepută de Aristotel ca arta de raționa pornind de la opinii general acceptate’, este paralelă raționamentului analitic, tratând despre veridic în loc s-o facă despre propoziții necesare. Spre deosebire, însă, de retorica antichității, datorită faptului că accentul este pus pe mijloacele discursive ale argumentării, se insistă, în mod declarat, mai ales pe structura acesteia. Astfel maniera în care se face comunicarea cu publicul nu mai reprezintă importanță, se renunță la mnemotehnică, la studiul debitului și a acțiunii oratorului și se optează pentru lărgirea obiectului cu analiza argumentării cu textele scrise. Noțiunea de auditoriu capătă și ea noi valențe. Ea cuprinde atât colectivul – audiența numeroasă a discursului public și audiența textului tipărit în care autorul își modelează discursul după cei cărora pretinde că li se adresează – cât și individul sau oratorul însuși în ipostază monologală (în care se dedublează pentru a îndeplini ambele roluri).

Autorii urmează cu amendamentele menționate abordarea clasică, urmărind interacțiunea oratorului cu auditoriul, obținerea adeziunii acestuia la premise prin alegerea argumentelor, ordinea prezentării lor, amploarea argumentării, și tehnicile argumentative folosite.

Lipsește de aici, însă, *contextul* ca factor determinant în derularea discursului argumentativ. Acest aspect a fost pe larg tratat de Walton și Krabbe care propun tipurile dialogale⁴ preluate și redefinite de **Van Eemeren, Snoeck Henkemans și Houtlosser**. Aceștia din urmă, în lucrarea *Argumentative Indicators. A Pragma-Dialectical Study*, sistematizare a unor lucrări anterioare, plecând de la ideea că argumentarea este o încercare de a rezolva un diferend de opinie prin supunerea punctului de vedere în discuție unui examen critic, elaborează modele ideale de interacțiune între părțile implicate (protagonist/antagonist), în care, după stabilirea unui profil dialectic⁵, se trece la analiza mutărilor⁶ argumentative (provocarea de a apăra un punct de vedere, acceptarea sau nu a

³ „Natura însăși a deliberării și a argumentării se opune necesității și evidenței, căci nu deliberăm acolo unde soluția este necesară și nu argumentăm împotriva evidenței” (Perelman, Olbrechts-Tyteca, 2012:11)

⁴ ‘a connected sequence of moves and countermoves in a conversational exchange of a type that is goal-directed and can be represented in a normative model of dialogue’ (Krabbe 1999: 2, Walton 1999: 53).

⁵ În sensul de „determinare a tiparului secvențial al mutărilor pe care părțile le pot face sau ar trebui să le facă într-o etapă anume sau o etapă preliminară a discuției critice pentru a atinge un scop dialectic determinat” (trad. ns.) Etapele discuției critice – etapa de confruntare (confrontation stage), etapa de deschidere (opening stage), etapa argumentării (argumentation stage) etapa tragerii concluziilor (concluding stage) – corespund în mare celor din retorica clasică: *exordium, narratio, argumentatio, peroratio* cu diferența că în acest caz vizează rezolvarea unui conflict de opinie pe cât în retorica clasică are în vedere adeziunea publicului. (Van Eemeren, Houtlosser, Snoeck Henkemans, 2007:17-18).

⁶ Am preferat această traducere în locul celei de mișcări argumentative (argumentative moves), prin analogie cu șahul unde fiecare mutare este în esență o formă de contraatac sau apărare.

provocării, clarificarea, menținerea, revizuirea punctului de vedere, aderarea sau nu la acesta ș.a.m.d.). Menționatele mutări pot fi marcate după caz prin indicatori argumentativi (expliciți sau implicați, verbali sau nu). Modelul de analiză propus urmărește divulgarea mecanismelor discursului argumentativ în vederea decelării punctelor sale slabe. Indicatorii verbali (expresii, sintagme, particule) pot ajuta la identificarea actului de vorbire⁷ realizat – expresie a unei manevre argumentative – și valoarea sa pragmatică (ce atitudine sau intenție ascunde în contextul comunicativ dat). De exemplu *cred că, cred într-adevăr că* (indicatori de atitudine propozițională), *in opinia mea, după mine, sigur* (modificatori ai forței ilocutorii) introduc acte asertive în care lângă conținutul propozițional – faptul că vorbitorul crede ceea ce afirmă – se furnizează și o informație cu privire la atitudinea subiectivă a acestuia, mai exact gradul de angajare față de cele afirmate – forța pe care acesta dorește să o imprime aserțiunii. Constatăm, deci, o trecere de la abordarea filosofico-dialectică la una dialecticopragmatică în care se analizează sistematic atât aspectele dialectice cât și cele lingvistice al discursului argumentativ.

Cei care încearcă o abordare exclusiv lingvistică a discursului argumentativ sunt **Ansombre și Ducrot**. Plecând de la faptul, de altfel cunoscut, că un discurs este rezultatul concatenării mai multor propoziții cu o direcție argumentativă, autorii Teoriei argumentării (de acum încolo TA) și-au propus să arate că principiile care guvernează aducerea de argumente în favoarea unei anumite concluzii depind esențialmente de însăși organizarea lingvistică a enunțurilor, nu doar de conținutul lor. Se propune astfel model de cercetare cu totul nou al cărui obiectiv este să analizeze în ce fel influențează sau determină structura lingvistică posibilele concatenări și o parte a interpretării acestora. Ca urmare, cei doi propun tratarea acestor fenomene în cadrul unei semantici extinse care să cuprindă și pragmatica sau cel puțin o parte a ei, pe care o vor numi **pragmatică integrată**, întrucât obiectul ei de studiu este acea parte a sensului care scapă analizei de tip vericondițional. Premisa de la care aceștia pleacă este că argumentarea este un tip particular de relație discursivă care pune mai multe argumente în relație cu o concluzie. De asemenea ei subliniază că prin *a argumenta* nu trebuie să se înțeleagă demonstrarea formală a validității unei concluzii sau a adevărului unei afirmații. Expresia-cheie pe care însuși autorii o subliniază este *a face să admită*, adică a prezenta ceva ca pe un motiv îndreptățit pentru a ajunge la o concluzie determinată. Astfel legile discursive se îndepărtează de cele ale logicii clasice.

Pentru a explica mecanismul argumentativ autorii introduc noțiuni ca *orientare argumentativă*⁸, *forță argumentativă*⁹, *operatori argumentativi*.

Rezultatul procesului argumentativ depinde, conform TA, de interacțiunea dintre argumente, forța lor și operatori, aceștia din urmă având proprietatea de a le orienta către o anumită concluzie. Astfel, inițial, **operatorii argumentativi** sunt definiți ca

⁷ În accepțiunea lui Searle: asertiv, realizativ, comisiv, declarativ, expresiv.

⁸ Într-o primă etapă s-a considerat că două argumente erau considerate co- sau antiorientate după cum favorizau fie aceeași concluzie, fie concluzii diferite, dar pentru că nu acoperea toate situațiile se înlocuiește cu cea în care se consideră că două enunțuri au aceeași orientare argumentativă dacă ele atribuie aceeași proprietate aceluiași entităților, și că au orientare argumentativă contrară dacă nu atribuie, în nici o măsură, aceeași proprietate aceluiași entităților. Această definiție ridică o altă problemă, aserțiuni ca *Andrei citește mult, dar copacii își pierd de obicei frunzele toamna* devin acceptabile întrucât cele două enunțuri nu atribuie, în nici o privință, aceeași proprietate aceluiași entităților și deci nu se contrazic.

⁹ Inițial definiția forței argumentative era următoarea: e_2 este un argument mai puternic decât e_1 pentru concluzia c , dacă locutorul care acceptă e_1 ca argument pentru c acceptă și argumentul e_2 , dar nu și viceversa. Această definiție nu se verifică, însă, întotdeauna. Ca urmare au schimbat definiția înlocuind-o cu următoarea: e_2 este un argument mai puternic decât e_1 dacă amândouă prezintă aceeași entitate ca având aceeași proprietate R și e_2 indică un grad mai înalt al acesteia decât e_1 ⁹. Nu se mai leagă astfel forța și orientarea argumentativă de concluzii, ci de proprietățile pe care enunțurile le atribuie entităților și gradul în care o fac

marcatorii discursivi care impun o restricție cu privire la posibilitățile argumentative al unei propoziții, imprimându-i o anumită direcție argumentativă (Moeschler și Reboul:289)

Data fiind unele insuficiența putere explicativă a Teoriei argumentației, Anscombe și Ducrot o reevaluează, inițiind un nou model explicativ, cel al topoilor care va opera cu noțiuni ca *topos*, *forme topice*, *scale argumentative*, *trasee interpretative*. Pentru Ducrot logica argumentativă se bazează pe asocierea dintre *topoi* și *scale argumentative*¹⁰. Un *topos*¹¹ în accepțiunea sa este o "regulă de raționament care stabilește o corespondență între două scale argumentative cu privire la o temă de discurs"¹² (Escandell:107). Rolul acestuia este de a autoriza trecerea de la un argument la o anumită concluzie, principala lui proprietate fiind natura sa scalară. Această trecere se face prin anumite *trasee interpretative* (*numite și forme topice*). În noul cadru teoretic *operatorii* au fost redefiniți, atribuindu-li-se proprietatea de a *restricționa* nu atât clasa de concluzii la care se ajunge, cât *traseul pe care se apucă pentru a ajunge la acestea*.¹³

Sperber și Wilson, pe de altă parte, nu sunt interesați atât de o teorie a argumentării, cât de o teorie care să răspundă la întrebarea cum funcționează comunicarea interumană și cum de este posibilă luând în considerare multiplele interpretări ale unuia și același enunț.

¹⁰ O scală argumentativă este un ansamblu de argumente coorientate în care acestea sunt ordonate pe criteriul forței argumentative de la cel mai slab la cel mai puternic.

¹¹ Moeschler și Reboul (1994:289), este o *regulă argumentativă împărțită de o comunitate* (nu neapărat formată din mai mulți membri, un locutor și un alocutor ajung)

¹² Se încearcă astfel rezolvarea problemei ridicate de o serie de operatori ca *doar* și *inclusiv*. În exemplul următor:

*a. Maria este foarte deșteaptă: vorbește engleză, chineză inclusiv franceză.

b. Maria este foarte deșteaptă: vorbește engleză, franceză inclusiv chineză.

(5a) pare cel puțin la prima vedere nefiresc, deși conținutul lui informativ nu diferă de cel al lui (5b).

Se recunosc în exemplele de mai sus două scale argumentative: cunoașterea de limbi străine (de la cea mai ușor de asimilat la cea mai grea) și inteligența (de la prost la foarte inteligent). Organizarea argumentelor în prima scală trebuie să meargă de la engleză spre chineză (întrucât este mai greu să înveți chineză decât franceză și engleză). Toposul care pune în legătură cele două scale este: o persoană care știe mai multe limbi străine este o persoană inteligentă. Ceea ce invalidează, la prima vedere, (5a) este poziționarea operatorului *inclusiv* în fața unui argument mai slab și nu a celui mai puternic. Dacă presupunem, însă, că Maria este româncă cu tată chinez și a locuit o perioadă în China atunci (5a) este admisibilă. S-a schimbat de fapt toposul general cu unul particular împărțit de participanții la situația discursivă. În acest context operatorul *inclusiv*, care introduce un argument cu putere argumentativă mai mare funcționează, întrucât chineza nu mai este atât de dificil de învățat.

¹³ Concluziile pe care cei doi autori le trag sunt:

- (i) "o propoziție determină clasa de concluzii la care se poate ajunge prin intermediul topoiilor graduali care i se pot asocia, nu prin simpla existența ei în discurs;
- (ii) pentru a se ajunge la o concluzie, nu este suficient să se cunoască orientarea argumentativă a propoziției, este obligatoriu să se treacă printr-un topos;
- (iii) operatorii argumentativi nu determină în mod direct orientarea argumentativă a propozițiilor pe care le modifică, ci au ca funcție limitarea utilizării topoilor care permit să se ajungă la clasa de concluzii."

Ducrot rezumă TA revizuită astfel, TA puternică (*forte*), cum el însuși o numește, după cum urmează: (I)"teza argumentării în limbă presupune că potențialele argumentative sunt înscrise în lexic și structurile lingvistice; (II) operatorii argumentativi sunt urme explicite ale înscrierii proprietăților argumentative în structura limbii; (III) pentru ca o argumentare să aibă loc, adică pentru ca o propoziție utilizată în discurs să poată înlesni o concluzie sau o clasă de concluzii, trebuie să se convoace un topos; (IV) topoi sunt graduali, primesc două forme topice reciproce și echivalente, una în "cu cât mai mult..." și alta în "cu cât mai puțin..."; (V) operatorii argumentativi au ca funcție specifică determinarea orientării argumentative a propoziției prin selecționarea formei topice adecvate concatenării; (VI) utilizarea limbii în discurs presupune un repertoriu de topoi; (VII) dacă limba determină structura topoilor, ea nu le determină și conținutul (această clauză are legătură cu faptul că limba admite topoi contrari)" (Moeschler și Reboul: 293)

Modelul propus de ei, numit *Teoria relevanței*¹⁴ (TR de acum înainte), oferă un mecanism deductiv capabil a explica procesele și strategiile care fac trecerea de la sensul literal la interpretarea pragmatică, prin studiul factorilor contextuali în comunicarea verbală.

Una dintre contribuțiile cele mai prolifică pe care TR le-a adus pragmaticii este cea care clasifică elementele lingvistice în funcție de tipul de informație pe care îl transmit în:

1. unități care codifică concepte, cu alte cuvinte, cele care contribuie la interpretarea unui enunț prin aportul de reprezentări conceptuale pe care îl aduc. Aici se încadrează în principiu clasele majore de cuvinte: substantivele, verbele, adjectivele și unele adverbe.
2. unități care codifică instrucțiuni, adică unități care specifică maniera în care reprezentările conceptuale trebuie să se combine cu informația contextuală pentru a obține interpretarea enunțului. Intră în această categorie elementele cu semnificație gramaticală: mărcile modalității propoziționale, morfemele temporale și modale a paradigmatelor verbale, determinanții, marcatorii discursivi.

Aceste din urmă elemente, denumite procedurale, intervin în procesul inferențial¹⁵, oferind piste explicite despre conexiunile ce trebuie făcute între reprezentările codificate lingvistic și cele care fac parte din context (mobilizate de interpret din repertoriul de reprezentări despre lume înmagazinate în memorie). Procesele de natură inferențială intervin atât pentru a completa explicaturile¹⁶ cât și pentru a obține implicaturi¹⁷. În funcție de nivelul la care se manifestă, elementele procedurale le limitează fie pe cele dintâi, fie pe cele din urmă. Elementele purtătoare de sens procedural care limitează explicaturile se manifestă fie la nivel propozițional, furnizând instrucțiuni de atribuire a referențelor (determinanții definiți, pronume, timpuri verbale), fie la nivel discursiv prin restrângerea posibilităților ilocutive ale enunțului (mărci ale modalității, mărci ale evidențialității). Pe de altă parte, cele care limitează implicaturile impun condiții cu privire la modul de articulare a informațiilor cu contextul sau între ele. În această categorie intră și *marcatorii discursivi*, în sensul definiției date de noi în articolul *Marcatorii discursivi în limba română. Aspecte terminologice și delimitare conceptuală*¹⁸.

Dat fiind că discursul argumentativ, în funcție de nivelul de manifestare a limbii (scris/oral), reprezintă o articulare de enunțuri¹⁹ sau o succesiune ordonată de acte de vorbire²⁰, este de așteptat ca organizarea sintactică, conținutul semantico-pragmatic al acestuia și împărtășirea unui conținut informațional comun să constituie instrumente utilizate de participanții la discurs pentru a preveni, media sau rezolva un conflict de opinie (real sau imaginar) într-un context determinat.

Din gama de strategii discursive – dialectice (tipuri de argumentări, mutări argumentative) lingvistice (conținut și organizare discurs), pragmatice (orientarea

¹⁴ Cf. TR o informație este considerată *relevantă* într-un context dat, dacă dă naștere la efecte contextuale ample și dacă efortul depus pentru a le obține este mic

¹⁵ *inferență*: proces de tip deductiv prin care se acceptă ca adevărată o presupuziție plecând de la adevărul altei presupuziții

(unde prin presupuziții înțelegem presupunerile pe care fiecare individ le face, reprezentările interiorizate ale lumii exterioare –gânduri despre opiniile, dorințele, credințele proprii sau ale altor persoane, etc. – acceptate de el ca adevărate).

¹⁶ *explicatură*: ceea ce se comunică explicit prin intermediul enunțului

¹⁷ *implicatură*: presupuziție pe care locutorul încearcă să o facă manifestă pentru interlocutorul său fără a o exprima explicit.

¹⁸ *Unități lingvistice invariabile fără funcție sintactică în cadrul predicției propoziționale, având o misiune ce vizează discursul: aceea de ghida, în concordanță cu proprietățile lor sintactice, semantice și pragmatice, inferențele care se realizează în actul comunicării prin organizarea și asigurarea progresiei tematice a acestuia sau prin furnizarea de informații despre atitudinea vorbitorului în legătură cu conținutul comunicării.*

¹⁹ enunț = secvență lingvistică concretă realizată/ performată de un emițător într-o situație comunicativă.

²⁰ act de vorbire = secvență produsă de vorbitor cu o anumită intenție comunicativă, într-un context determinat

inferențelor, restricționarea direcțiilor argumentative) urmărim să punem în valoare rolul pe care marcatorii discursivi îl joacă *în a face să se admită* un anumit punct de vedere indiferent de nivelul la care operează.

II. Analiza exemplilor

Înainte de a trece la analiza câtorva exemple din presă, ordonate pe clase de marcatori, atragem atenția asupra particularităților discursului argumentativ scris: autorul fie întrunește ambele calități (protagonist și în același timp antagonist, purtător de cuvânt al audienței) cu prezentarea argumentelor pro și contra după schemele argumentative ale dialogului, fie se situează în ipostază monologală, ca protagonist, selectând și ordonând argumentele astfel încât să prevină eventualele obiecții ce ar putea fi ridicate de antagonist (audiența colectivă cu un anumit profil psihologic avut în vedere la momentul elaborării discursului), imprimând discursului o anume direcție argumentativă care să servească obținerii adeziunii la propria concluzie.

Abordarea analizei se va face din perspectiva teoriei relevanței întrucât, după cum se va vedea, recuperarea sensurilor implicite diverselor acte de vorbire depind nu numai de explicaturi ci și de context și implicaturile care rezultă din cunoașterea acestuia. Fragmentele din presă prin natura lor nu pot cuprinde întreaga înlănțuire de raționamente, ele fiind alese pentru a servi strict sublinierii rolului jucat de marcatori în construirea argumentației, și este justificată de faptul că *orice enunț este o înlănțuire argumentativă* (Carel, 2000: 56). Pe de altă parte, deși incomplete, se dovedesc uneori suficiente pentru a pune în evidență strategii de obținere a adeziunii, modalități falacioase de argumentare și manipularea informației prin ordonarea, orientarea și/sau, după caz, comentarea ei.

Motivațiile milițiilor care acționează în regiunile Kivu de Nord și Kivu de Sud sunt complexe. Lucrări care le studiază consideră că se situează pe trei planuri. Un prim plan presupune controlul unor zone miniere, trafic de armament, colectare de taxe protecție de la populație, prădare a populației și menținerea unor rute de aprovizionare. Scopul pentru aceste acțiuni constă, în primul rând, în supraviețuire, iar în al doilea rând în îmbogățire.

(În Geopolitics.ro/ – *Cel mai sângeros conflict de la Al Doilea Război Mondial* de Alexandru Sârbu)

În exemplul de mai sus argumentația începe cu o manevră de prevenire a unei eventuale opoziții prin premisa: motivații complexe, și deci nu ușor de cumpănit, după care se apelează la un argument **ad verecundiam** – *lucrări care le studiază* – (deci trebuie să fie complexe). Scopul este atenuarea impactului produs de actul asertiv următor „controlul unor zone miniere, trafic de armament, colectare de taxe protecție de la populație, prădare a populației și menținerea unor rute de aprovizionare”. Ordonatorul în primul rând obligă lectorul să considere *supraviețuirea* milițiilor argument prevalent față de *îmbogățirea* acestora introdusă de în al doilea rând împingând cititorul către o interpretare justificativă: situația este complexă (nu se poate judeca cu ușurință), milițiile deși se dedau la acte reprobabile, nu au încotro (trebuie să supraviețuiască) – **argumentum ad misericordiam** –, îmbogățirea fiind un efect secundar.

Mai țin minte, și nu sunt singurul, rânjetul triumfător al celui devenit, printr-o tentativă de lovitură de stat, președintele interimar al țării. Nu degeaba l-am numit El Crin: avea aere de caudillo, poziție marțială, comportament de uns al istoriei. Acestea fiind zise, nu pot să nu fiu de acord cu liderul PNL când constată: “*Domnul Ponta spune atât de multe lucruri încât eu nu am cum sa replic elegant. Tot ce pot să spun e că dacă domnul Ponta ar fi supus unei probe cu detectorul de minciuni, cred că se dezmembrează aparatul ăla, sar acele.*”

(În Revista 22/ 19.05.2014 – *O Furțeva pe ulița noastră: Mitomanie și intelofobie în regimul pontocratic* de Vladimir Tismăneanu)

Actul asertiv inițial prin conținutul său stabilește prima implicatură pe care cititorul trebuie să o deducă: președintele interimar este un personaj politic dezagrabil (portretizare caricaturală prin asocierea de sintagme ce sugerează o reacție exagerată față de rezultatul obținut: El Crin, rânjet triumfător, tentativă de lovitură de stat, aere de caudillo, poziție marțială, comportament de uns al istoriei). Marcatorul discursiv acestea fiind zise, introduce un nou comentariu, care se distinge de cel anterior: act de adeziune la declarația liderului PNL. Se creează o situație contradictorie: implicatura inițială asumată prin marcatorul deja menționat: *nu-mi place Crin Antonescu* se contrapune structurii asertive de adeziune totală explicită marcată intensiv prin modalizatorul: *nu pot să nu fiu de acord cu el*. Cunoașterea contextului politic: scindarea USL, conflictul deschis între Crin Antonescu și Victor Ponta, cândva aliați, permite extragerea următoarei implicaturi: *Crin Antonescu îl cunoaște bine pe Victor Ponta*. Se rezolvă astfel aparenta contradicție care de fapt întărește concluzia: dacă nu-mi place liderul PNL, dar îi accept declarația pentru că știe el mai bine – **argumentum ad verecundiam** –, neîndoielnic Victor Ponta minte de îngheață apele.

Victor Ponta a refuzat să contrasemneze Decretul prezidențial de decorare a lui Horia Patapievici și Mircea Mihăieș, foști membri ai conducerii ICR. Cei doi, dar mai ales Mircea Mihăieș, s-au definit drept critici acerbi ai Plagiatorului numărul unu al Patriei. Refuzul de a contrasemna o Decizie corectă, deși, între noi fie vorba, fără prea mare putere de apreciere, odată ce purtătoare a Stelei României e și Gabi Firea, dă seamă de cât de păduchios la suflet e acest Victor Ponta.

(În Nașul.TV/ 07.05.2014 – *Victor Ponta, știe, oare ce sunt neonaziștii și dacă sunt sau nu buni de mâncat?* de Ion Cristoiu)

În exemplul de mai sus doi marcatori intervin în argumentare. Deși știrbește din valoarea gestului prezidențial de a decora pe Horia Patapievici și Mircea Mihăieș prin introducerea unui comentariu nou (Gabi Firea e și ea purtătoare a aceleiași decorații). Conținutul său contra-argumentativ împinge la următoarea implicatură: meritele celor doi depășesc cu mult pe cele ale menționatei doamne. Deși digresorul între noi fie vorba marchează un comentariu marginal temei de discurs: refuzul lui Victor Ponta de a contrasemna Decretul prezidențial, prin conținutul său semantic – complicitate – vizează obținerea adeziunii publicului cititor la implicatura ante menționată și a cărei justete poate fi confirmată prin informații contextuale (Horia Patapievici și Mircea Mihăieș, oameni de cultură cu înaltă pregătire – Gabriela Firea, reporter, prezentator de știri, proaspăt politician). Autorul își asigură astfel o atitudine favorabilă din partea cititorului care se va repercuta asupra întregului discurs.

Din punct de vedere doctrinar, nu putem să nu constatăm lipsa tot mai acută a lui Dumnezeu și a învățăturii Sale din societatea în care trăim. Astfel, dacă până nu demult El era Cel care îi alegea pe conducători și îi ungea cu „ungere sfântă”, urmând ca aceștia să călăuzească poporul pe căile Sale, acum alegerea se face zice-se de popor, de către un popor care neglijează tot mai mult căile Lui. Așa au putut ajunge la cârma unor țări monștri gen Hitler ori Stalin, care s-au întors apoi împotriva propriilor „alegători”, prin instaurarea dictaturii!...

(În Foaia catehetică Duminica a 23-a după Rusalii (Vindecarea demonizatului din ținutul Gherghesenilor), Nr.124/2011, Protopopiatul ortodox român Irlanda)

În acest caz modalizatorul epistemic polifonic zice-se pune sub semnul întrebării aserțiunea *alegera se face de popor* ducând la următoarea implicatură: autorul are dubii privind valoarea ei de adevăr. Pe cale de consecință se ajunge la o altă implicatură: legitimitatea îndoielnică a alegerii conducătorilor de către popor întărită de un argument **ad hominem** (poporul neglijează căile Domnului). Se apelează la un argument de tipul

ignoratio elenchi, în sensul că implicatura (premisă particulară) este considerată ca suficientă pentru concluzie: instaurarea dictaturii fără a se argumenta concret în acest sens (alegerea de către popor a liderilor, legitimă sau nu, nu are legătură, în fapt, cu instalarea dictaturii, în plus se ignoră în mod voit că același sistem de alegeri a dat naștere unor regimuri democratice). Scopul este, în ultimă instanță, de a promova cealaltă teză implicată: este bine ca Domnul să „ungă” conducătorii. Astfel marcatorul zice-se declanșează în cascadă o serie de implicaturi pe care se fundamentează o argumentare falacioasă.

Greva parlamentară, ca formă de protest față de „derapajele” nedemocratice ale Puterii, este propunerea PSD, avansată PNL, care, săptămâna trecută, după așa-zisul dialog cu PDL, optase pentru măsura mai dramatică a demisiei din Parlament a tuturor parlamentarilor Uniunii. Sub impresia momentului, unii liberali, precum Victor Orban, și-au și scris-o, dar hârtia a rămas la sertar până când toți aleșii Opoziției vor fi pregătiți psihologic de o prematură plecare. De-acum, pot s-o arunce la coș: părăsirea Parlamentului nu este o treabă ușoară, ci un drum fără întoarcere, pe care majoritatea useliștilor nu sunt dispuși s-o apuce. Ei s-ar trezi fără logistică, mijloace de transport, birouri de circumscripție și personal tocmai în anul electoral, în dezavantaj față de pedeliști, dacă aceștia ar rămâne pe loc. În plus, nu ar mai avea unde să se manifeste instituționalizat (strada nu le este prielnică), iar viața parlamentară e prea dulce pentru a-i da cu piciorul. De aceea, au optat pentru greva neremunerată, care le permite conservarea drepturilor și privilegiilor, derivate din statutul de reprezentant al poporului.

(În Gândul/ 30.01.2012– *Greva pe care ne-o permitem* de Rodica Ciobanu)

Conectorul aditiv în plus sprijină teza conform căreia *părăsirea Parlamentului nu este o treabă ușoară*, deja susținută de argumente ca absența logisticii, mijloacelor de transport, birouri de circumscripție și personal, adăugându-i altele noi cu aceeași orientare și îmbogățind nota ironică inițială (de pierdere a unor privilegii) cu motive de natură personală: lipsa cadrului instituționalizat de manifestare (*strada nu le e prielnică*) și pierderea confortului vieții parlamentare. Conjugate, aceste argumente justifică renunțarea la demisia în bloc a Opoziției ca formă de protest împotriva „*derapajelor*” nedemocratice ale Puterii și adoptarea unei măsuri mai puțin radicale: greva parlamentară, care să nu-i lezeze interesele personale. Implicatura care decurge de aici este că Puterea și Opoziția în ce privește rolul lor primordial – interesul public – nu se deosebesc, ambele punând pe primul loc interesele personale.

"Știu în detaliu situația de la ANAF pentru că și eu, la fel ca și alți cetățeni ai României, am fost în situația să achit anumite contribuții ale familiei și, după 45 de minute, nu am înțeles deloc, sincer vorbind, cum este organizată această instituție a statului. Este o mizerie ce se întâmplă acolo. Sunt nevoi mari, investiții financiare care trebuiau realizate până acum, erau angajamente pe care România le-a luat în 2010, lucruri care încă nu funcționează (...) Ceea ce se întâmplă acum la toate sediile ANAF este un privitimism dacă ne comparăm situația cu alte state europene, cum ar fi Germania sau Austria, unde peste 99% din plăți se fac online", a afirmat Cotovelea, la conferința internațională "Mediafax Talks about Digital Europe".

(În Gândul.info/ 26.03.2014 – *Un tavan s-a prăbușit la Direcția de Taxe și Impozite Sector 5. Două persoane rănite* de Adrian Dumitrache)

Venită din partea unei oficialități (teoretic la curent cu mersul instituțiilor de stat) afirmarea sincerității cu privire la necunoașterea organizării ANAF este, aparent, un dezavantaj. Metadiscursivul conversațional sincer vorbind din comunicatul de presă citat mai sus, reprezintă, pe lângă asumarea celor afirmate, o strategie de atragere a simpatiei publicului prin recunoșterea propriei vulnerabilități dublată în acest context de asimilarea propriei persoane auditoriului (om obișnuit plătitor de contribuții la stat) și de un argument

ad misericordiam implicat: îndelungata așteptare la ghișeele administrației publice. Se ajunge pe cale de consecință la o diminuare a responsabilității.

Concluzie

Deși exemplificative, se poate observa din sumarele analize de mai sus că marcatorii discursivi influențează modul în care e perceput discursul de auditoriu fie prin simpla ordonare și delimitare a argumentelor și introducerea unora noi, fie prin întărirea sau atenuarea forței acestora ori prin apelul la sentimentele cititorului. Considerăm justificată, deci, cercetarea rolului acestora în jocul argumentativ, dintr-o perspectivă integratoare (semantică, pragmatică și dialectică) cu scopul declarat de a dezvălui adevărul din spatele cuvintelor. Un argument suplimentar este cel lingvistic: în comunicare, nu rareori traducerea acestora pune probleme de echivalență întrucât pragmaticizarea marcatorilor discursivi este reflexie a evoluției diacronice a fiecărei limbi în parte, evoluție strâns legată de profilul cognitiv, social și cultural al popoarelor. Ca urmare, succesul comunicării la nivel intercultural, în contextul unei din ce în ce mai accentuate globalizări, depinde direct de înțelegerea de către participanții la dialog a tuturor nuanțelor pe care discursul codificat lingvistic le presupune și în obținerea cărora marcatorii discursivi joacă un rol de loc de neglijat.

Bibliografie:

1. Blakemore, Diane: *Relevance and Linguistic Meaning – The Semantics and Pragmatics of Discourse Markers*: Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
2. Carel, Marion: *Para un tratamiento argumentativo de la predicación*, în *Discurso y Sociedad*, publicație on line, vol. 2, n.4, 45-72, 2000.
3. Escandell Vidal, Victoria: *Introducción a la pragmática*, Editorial Planeta, Barcelona, 1996.
4. Fraser, Bruce: *Pragmatics Markers*, în *Journal of Pragmatics*, n.31, Cambridge, 1996.
5. Iten, Corinne: *Linguistic Meaning, Truth Conditions and Relevance*, Palgrave Macmillan, New York, 2005 Levinson, Stephen C.: *Pragmatics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1983.
6. Moeschler, Jacques; Reboul Anne: *Dictionnaire encyclopédique de pragmatique*, Seuil, Paris, 1994.
7. Mosegaard Hansen, Maj-Britt: [*The semantic status of discourse markers*](#), *Lingua* 104, pp.235-260, 1998.
8. Mosegaard Hansen, Maj-Britt: *A dynamic polysemy approach to DMs*, în *Approaches to Discourse Particles*, ed. Kerstin Fischer, Elsevier, Bremen, 2006.
9. Perelman, Chaim; Olbrechts-Tyteca, Lucie, *Tratat de Argumentare. Noua retorică*, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012.
10. Schiffrin, Deborah: *Discourse Markers*, Cambridge, 1987.
11. Sperber, Dan; Wilson, Deirdre: *Relevance. Communication and Cognition*, Blackwell Publishers, Oxford, 1995.
12. Van Eemeren, Frans H.; Houtlosser, Peter; Snoeck Henkemans, Francisca A.: *Argumentative Indicators. A Pragma-Dialectical Study*, Springer, Dordrecht, 2007.